

Rauhanliitto Fredsförbundet

laura.lodenius@rauhanliitto.fi
www.rauhanliitto.fi

**Lausunto HE 106 / 2009 vp
14.04.2010**

Eduskunta/HaV

Rauhanliiton lausunto ampuma-aseista ja siihen liittyvien lakien muutoksesta

Suomen Rauhanliitto – YK-yhdistys kiittää hallintovaliokuntaa siitä, että sitä kuullaan ampuma-aselain muutoksista (HE 106/2009 vp).

Rauhanliitto toimii kansainvälisen aseväkivallan vähentämiseen tähtäävän työn verkostossa (IANS¹) ja on Suomessa yhdessä jäsenjärjestöjensä kanssa seurannut pitkään pienasekysymystä. Rauhanliitto on erityisesti seurannut vuodesta 2001² asti YK:ssa käynnissä ollutta pienaseprosessia ja nyt käsittelyssä olevaa YK:n kansainvälisen järjestäytyneeseen rikollisuuden vastaisen yleissopimuksen ampuma-aseiden ja niiden komponenttien laittoman valmistuksen ja kaupan torjumista koskevan lisäpöytäkirjan eli niin kutsutun ampuma-ase pöytäkirjan³ prosessia. Suomi allekirjoitti sen jo vuonna 2002⁴ ja EU:n vastaava direktiivi valmistui vuonna 2008. Lisäksi erittäin ajankohtainen prosessi on YK:ssa neuvottelujen alla oleva kansainvälinen asekauppasopimus (Armstrade Treaty, ATT), jonka avulla yritetään luoda kansainvälisesti edes miniminormistoa asekaupalle.

Pienaseiden aiheuttamat globaalit turvallisuusuhat

Maailmassa arvioidaan olevan noin 875 miljoonaa ampuma-asetta, joista suurin osa on siviilien hallussa. Maailmanlaajuisesti on arvioitu näiden ampuma-aseiden olevan osallisena yli 1300 kuolemaan vuoden jokaisena päivänä. Suomessa on arvioitu olevan yli 1,6 miljoonaa luvallista ampuma-asetta ja ehkä noin 50 000 luvatonta ampuma-asetta. Jotkin arviot luvattomien aseiden määristä ovat jopa tätä suurempia. Suomessa ampuma-aseilla vuosina 1960-1997 surmattiin yhteensä 1 167 ihmistä, joista 24 oli poliiseja⁵. Pienaseiden laajan levinneisyyden ja helpon saatavuuden takia niiden aiheuttamat kuolemantapaukset ovat suurempi ongelma ihmisille, kuin valtioiden hallussa olevat kalliit asejärjestelmät tai joukkotyhoaset.

Suomi ei ole globaalissa maailmassa mikään erillään oleva ”lintukoto”, vaan osa maailmanlaajuisia asemarkkinoita, jossa myös muualta tulevat aseenkäytön ja –kulttuurien mallit yleistyvät. Suomessa oleva suuri määrä aseita suhteessa väkilukuun ja viime vuosien ampumatragediat ovat herättäneet kansainvälisesti huomiota, jossa yhtenä keskeisenä uutisena on ollut varsin löyhänä pidetty aselainsäädäntö.

Ampuma-aseväkivaltaan voidaan vaikuttaa lainsäädännöllä, lupaviranomaisten paremmalla koulutuksella, rikoksista saadettavilla rangaistuksilla ja riittävin resursein suoritettavalla valvonnalla, mutta Rauhanliitto toteaa, että myös yleinen asennekasvatus on osa tätä kokonaisuutta. Tässäkin lainsäätäjä antaa signaalin siitä, mikä on yleisesti hyväksyttävä

1 International Action network on Small Arms, jossa on 800 jäsenjärjestöä 120 maassa

2 UN program of Action to Prevent Combat and Eradict The Illicit transfers in Small-arms and Light Weapons in All its Aspects ja siihen liittyvät YK:n yleiskokouksen päätöslauselmat

3 Kutsutaan myös tuliasepöytäkirjaksi

4 Sopimus astui voimaan 2004 ja ampuma-asepöytäkirja 2005

5 Small Arms in Finland. Finnish Country report, International Medical Conference on Small Arms, 2001.
Rauhanasema • Veturitori 3 • 00520 Helsinki

Rauhanliitto Fredsförbundet

normi.

Yleistä esityksestä

Rauhanliiton mielestä pitkien neuvotteluprosessien seurauksena syntyneen Kansainvälisen ampuma-asepöytäkirjan ratifioiminen, ja sen säädöksiä saattaminen voimaan Suomen osalta on tärkeää.

Sisäasianministeriön laatimat esitykset Suomen aselainsäädännön korjaamisesta ensimmäisessä lakipaketti-osassa ovat tarpeelliset ja oikeansuuntaiset, mutta voidaan oikeutetusti esittää kysymys, ovatko ne riittävät? Nyt on valittu linja, jossa mitään asetyyppejä ei olla kieltämässä kokonaan, vaikka on erittäin aiheellista kysyä, miksi tavallisen kansalaisen kuuluisi saada pitää kotonaan puoliautomaattisia pistooleja, revolvereja tai helposti piilotettavia aseita, joilla voi ampua nopeaa sarjatulta. Tämän kysymyksen esitti muun muassa Pekka Saurin johtama niin kutsuttu Kauhajoki-tutkintalautakunta. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa päätettiin heti ensimmäisen kouluampumistapauksen jälkeen kieltää kaikki käsiaseet lukuunottamatta metsästyksessä käytettäviä revolvereja ja tiettyjä harrastusaseita, jos ne säilytetään turvallisesti harrastuspaikoissa.

Suomessa aselainsäädännön ja käytänteiden tiukennuksien aikaansaaminen on kestänyt liian pitkään, siitäkin huolimatta, että monet, kuten allekirjoittanut järjestö, ovat vuosia tuoneet ampuma-aselainsäädännön heikkouksia sekä valvonnan ja muun muassa aserekisterin toimivuutta koskevia huolenaiheita. Suomi, jopa ensimmäisen suuren kouluampumistapauksen jälkeenkin, oli hyvin vastahankainen esimerkiksi EU:n asedirektiivin hyväksymisen ja siihen liittyvien lainsäädäntöön tehtävien tiukennuksien suhteen. Vasta toisen suuren kouluampumistapauksen, Kauhajoen tragedian, jälkeen oltiin valmiita katsomaan peiliin ja edes aloittamaan keskustelu ampuma-aseain parantamisesta. On hyvä tunnistaa, että suomalaisilla asejärjestöillä näyttää olevan melkein amerikkalaistyyppinen ase-lobby, joka vaikuttaa aktiivisesti aseksymysten päätöksentekoon. Sen sijaan Suomessa ei ole aseväkivallan uhrien ja heidän omaistensa järjestöä kuten on monissa muissa maissa, vaan kansalaiset luottavat edelleen viranomaistoiminnan antavan tarvittavan normiston ja suojan.

Rauhanliitto pitää erittäin tärkeänä, että Suomi osallistuu aktiivisesti kansainväliseen työhön pienaseiden leviämisen hidastamiseksi, niiden vähentämiseksi ja asekontrollien lisäämiseksi kaikilla tasoilla. Tämä tarkoittaa myös oman lainsäädännön ja käytäntöjen tarkistamista. Viime vuosien ihmishenkiä vaatineet ampumistragediat on avanneet suomalaisten silmät näkemään sen, että aseisiin liittyvät ongelmat eivät koske pelkästään konfliktialueita tai muuta maailmaa vaan, että aseet, niiden määrät, helppo saatavuus ja heikko kontrolli sekä ne hyväksytyt kulttuuri voivat olla ongelma myös meillä Suomessa. Vaikka laitton asekauppa ja laittomien aseiden hallussapito on viranomaisten rajoitus- ja kontrolli-toimien keskiössä, on itsestään selvää kuinka laillinen ja laitton asekauppa kytkeytyvät toisiinsa, jolloin niiden aiheuttamiin riskeihin on etsittävä ratkaisuja kokonaisuutena. Suurin osa maailman laittomista aseista on jossain vaiheessa ollut laillisia. Tähän voidaan vaikuttaa vain säätämällä lainsäädäntöä, joka kontrolloi ja rakentaa tehokkaat pelisäännöt aseiden lailliselle hallussapidolle ja kaupalle.

Tarvitsemme selkeät pelisäännöt myös legitiimin ampuma-harrastuksen ja metsästyksen sekä niitä varten tapahtuvan asetuotannon ja asekaupan takia. Epävarmuus pelisäännöistä eivät hankaloita ainoastaan valvontaviranomaisten käytännön työtä vaan edistävät kaikenlaisen harmaan alueen ja pimeiden asemarkkinoiden vahvistumista. Tämä ei ole kenenkään intressi; ei rauhanliikkeen eikä ampuma-aseharrastajien tai kauppiaiden. Ampuma-aselainsäädännön uudistuksilla on tunteikkaan ja laidasta laitaan velloneen julkisen keskustelun jälkeen kiire, jotta

Rauhanliitto Fredsförbundet

alan toimijoiden kannalta tilanne selkiytyy ja voidaan palata normaaliin päiväjärjestykseen.

Erittäin olennaista on myös valvonnan ja koulutuksellisten resurssien lisääminen varsinkin, kun nyt esitetään uusia tehtävien poliisin lisäksi myös alan järjestöille ja kaupallisille toimijoille.

Yksityiskohtaisia huomioita

3.1 Luvat

Ampuma-aseen hallussapito ei ole Suomessa kansalaisten subjektiivinen perusoikeus. Rauhanliiton mielestä on oikein, että käsiase-luvan myöntämisen perustana korostetaan ”vakiintunutta” ampuma-aseurheilua ja/tai metsästysharrastusta sekä perustana, että edellytetään jäsenyyttä alan järjestössä. Menettely ei ole ongelmaton kuten osa muista lausunnonantajista on todennut (mm. ampumaseurojen vähäisyys maaseudulla), eikä tietenkään voida olla varmoja kaikkien seurojen korkeasta moraalista ja vastuullisuutta, mutta pääsääntöisesti voidaan toivoa vaatimuksen lisäävän alan omaa sisäistä sääntelyä ja valvontaa.

Rauhanliitto ei sen sijaan näe perusteltuna, että vapaaehtoiseen maanpuolustustoimintaan osallistuminen, joka on hyvin laaja kenttä erilaista toimintaa, katsottaisiin itsessään automaattisesti hyväksyttäväksi käyttätarkoitukseksi ja luvan myöntämisen syyksi kuten reserviläisurheiluseura ja Suomen reserviupseeriliitto olivat ilmeisesti esittäneet.

Rauhanliiton mielestä tässä lainsäädäntöpaketissa esitetyt lupamenettelyjen ja kontrollin kiristykset ovat varsin maltillisia. Esimerkiksi Keskusrikospoliisi olisi valmis jopa esitystä korkeampiin ikärajoihin. Rauhanliitto kannattaa ikärajan nostamista, ja on sitä mieltä, että 15-18-vuotiaille holhaajan suostumuksella myönnettävä rinnakkaislupa on riittävä ase- ja metsästysharrastuksen aloittamiseksi.

Rauhanliitto on esittänyt, että ensimmäisen aseluvan ja ensimmäisen hankintaluvan välillä olisi ”turva-aika”, jonka avulla spontaanit elämäntilanteesta ja mielenitlasta riippuvat vaikuttimet aseluvan hakemiseksi ja aseiden hankkimiseksi vaikeutuisivat. Tällä varmistettaisiin, että aseita saavat laillisesti hankittua vakavat harrastajat ja niitä oikeasti tarvitsevat. Mielestämme lakiesitys vastaa tähän, koska ensimmäisen harrastusperusteisen käsiase-luvan saa vasta kahden vuoden harrastamisen jälkeen. Tätä yleistavoitetta palvelee myös se, että esityksessä lisätään kautta linjain lupien määräaikaisuutta ja harrastuksen jatkuvuuden säännöllistä osoittamisvelvollisuutta mikä mahdollistaa lupaviranomaisen voivan tarkistaa tarvitseeko henkilö edelleen asetta ja lupaa siihen. Pidämme myös hyvänä, että esityksessä korostuu hakijan soveltuvuuden arvioiminen eri keinoin ja, että tiedonvaihto avainasemassa olevien viranomaisten (myös terveystietojen osalta) mahdollistuu arvioitaessa aseluvan hakijan soveliaisuutta. Rauhanliiton mielestä on tietenkin tärkeää, että tiedonvaihdon ja erityisesti terveystietojen osalta huomioidaan tietosuojakysymykset parhaalla mahdollisella tavalla.

Ottaen huomioon Suomen synkän perheväkivaltilaston Rauhanliitto kannattaa keskusrikospoliisin ehdotusta, että poliisi voisi kuulla myös lähisukulaisia ja muuta lähipiiriä käsiaseiden luvanhakijan soveltuvuuden arvioimiseksi. Suomalaisille oma-aloitteinen ilmoittaminen oman tai naapurin perhetilanteen huonontumisesta esimerkiksi alkoholiongelman takia on vaikeaa varsinkin, jos asiassa on mukana ase, mutta viranomaisen tiedustellessa asiaa voi tilanne käydä ilmi.

Kynnystä aseiden väliaikaiseksi takavarikoimiseksi ja mahdollista lupien peruuttamista tulee madaltaa verrattuna vanhaan käytäntöön. Tältä osin julkinen keskustelu viimeisten ampumistapauksien jälkeen ja sen myötä annetut tiukemmat hallinnolliset ohjeistukset ovat jo

Rauhanliitto Fredsförbundet

ymmärtääksemme tuottaneet tulosta. Poliisi ”puuttuu” tietojemme mukaan nykyään helpommin ja aseita haetaan matalammalla kynnyksellä pois mikäli on syytä epäillä niiden olevan vaaraksi. Aserekisterin uudistaminenkin on kuulemma vihdoinkin ainakin osittain tehty, mikä toivottavasti jatkossa edistää poliisin rekisteritietojen ristiinajoja. Positiivistakin kehitystä on jo nyt tapahtunut.

3.2 Asekannan vähentäminen ja laittomien asemarkkinoiden minimointi

Rauhanliitto oli aikanaan ajamassa Suomeen niin kutsuttua armahduslakia, jotta suomalaiset voisivat palauttaa muun muassa sodasta kotiin tuotuja aseita sekä luvattomia perintöaseita ilman rangaistuksen pelkoa. Rauhanliiton tavoite vaatimuksellaan oli, että nämä aseet tuhottaisiin lopullisesti ja näin vähennettäisiin kokonaisuusmäärää ja laittomiksi aseiksi päätyviä aseita. Aseita saatiinkin kerättyä tällä tavoin paljon pois. Armahduslakiin kuitenkin lisättiin viime metreillä mahdollisuus myydä poliisille viety ase eteenpäin tai saada ne muistoksi de-aktivoituna. Rauhanliitto on sitä mieltä, että viranomaisten pitäisi pyrkiä kokonaisuudessaan siviilien hallussa olevan asekanan pienentämiseen eikä aseita tulisi myydä eteenpäin vaan tuhota lopullisesti.

De-aktivointisäädöksiä parantaminen on myös tärkeä. Huono de-aktivointi on ilmeisen helppo purkaa ja re-aktivoida ase taas tappavaksi. Siksi tarkennetut ja tiukennetut de-aktivointi säännöt ovat tarpeen, jotta saadaan minimoitua riskiä de-aktivoitujen aseiden joutumisesta rikollisjärjestöjen käsiin. Tässä kansainvälinen ja muun muassa EU:n yhteinen säännöstely on toivottavaa, koska de-aktivoituille aseille on kansainväliset markkinat. Asealaa seuraavien mukaan de- ja sittemmin re-aktivoitujen aseiden joutuminen suomalaisten ja kansainvälisten rikollisjengien käsiin on todellinen riski, johon on puututtava välittömästi tehokkain keinoin.

Rauhanliitto on ymmärtänyt, että väestön ikärakenteen ja yhteiskunnallisen kehityksen kuten kaupungistumisen seurauksena seuraavien vuosien aikana on odotettavissa suuria määriä kuolinpesien haltuun joutuvia aseita, joilla ei ole luonnollista luvanhaltijaa vastaanottajana. Tämän suhteen on tärkeää miettiä strategia ja luoda sellaiset helpot säädökset, että kuolinpesien valvojat saavat yksinkertaisesti aseet a) turvalliseen ja lainmukaiseen hallintaan, b) heille tarjotaan helppo mahdollisuus päästä eroon aseista, joilla ei ole kuolinpesän jakajien keskuudessa luontevaa luvan omaavaa ampumaharrastajaa tai metsästäjää. Näin saataisiin komeroissa ja varastoissa lojuvia aseita pois aiheuttamasta turhia riskejä.

Lopuksi

Rauhanliitto pitää hyvänä, että kansalaisjärjestöjä kuullaan lakivalmistelussa. Vaikkakin lopullinen esityksen valmistelu toki kuuluu ministeriölle eikä erilaisille intressipiireille kuten joissakin alan järjestöissä on ilmeisesti vaadittu. Hyvään hallintotavan mukaisesti on hyvä, että kuullaan mahdollisimman monipuolisesti eri tahojen näkökantoja ja tässä tapauksessa painotus on ollut aseharrastajissa, metsästäjäjärjestöissä ja asealalla. Aseisiin kriittisesti suhtautuvia kansalaisjärjestöjä ei ole kuultu. Myös kansalaismielipiteen suoraan kuuleminen on järkevää, mutta on hieman kyseenalaista referoida lainperusteluissa internetissä tehdyn mielipidemittauksen (otakantaa.net) tuloksia vaikkakin kyseessä on valtioneuvoston hallinnoima palvelu. Avoimet foorumit internetissä ovat kansalaiskeskustelun aktivoinnissa varteenotettavia työkaluja, mutta saatuja mittaustuloksia ei voi otantansa takia pitää tieteellisinä tai todellisen kansalaismielipiteen mittarina.